

Indledningen er redigeret af Krista Stinne Greve Rasmussen og dr.phil. Henrik Yde
Tilsyn ved Steen Tullberg

Denne pdf er en læseversion af værkets indledning. Værket findes digitalt med
punktkommentarer, tekstredigering og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2024

Indledning til

Om Jyllands Befrielse.

ved Niels Riisager

Indhold

- 1 Anledning: Borgerkrigen 1848
- 2 Grundtvigs flyveblad
- 3 Flyvebladets udbredelse, reaktioner og Grundtvigs forsvar
- 4 Anvendt litteratur

1 Anledning: Borgerkrigen 1848

Da Grundtvig udsendte sit flyveblad "Om Jyllands Befrielse" den 11. maj 1848, var Jylland besat af preussiske styrker. Besættelsen var foranlediget af den borgerkrig, der i foråret 1848 var brudt ud mellem den danske stat og oprørere i hertugdømmerne Slesvig og Holsten.

Der havde i den danske helstat længe hersket spændinger mellem en dansknational strømning, som ønskede en forening af Slesvig med det danske Kongerige, og en slesvig-holstensk strømning, der ville et i vid udstrækning selvstændigt Slesvig-Holsten med tætte bånd til Det Tyske Forbund. I slutningen af marts 1848 brød konflikten ud i lys lue stærkt hjulpet på vej af både tidens europæiske revolutioner og en række indenrigspolitiske brydninger i Kongeriget, kulminerende i enevældens afvikling og oprettelsen af et nyt dansknationalt ministerium (Bjørn 1990, s. 329-332).

Natten mellem den 23. og 24. marts gjorde slesvig-holstenerne oprør. Efter hurtigt at have fået kontrol med størstedelen af hertugdømmernes territorium blev de snart trængt i defensiven af den danske hær, som særligt i slaget ved Bov den 9. april tog en vigtig sejr. Den danske succes var imidlertid kortlivet. Først an af Preussen blev der fra tysk side sendt tropper til at assistere slesvig-holstenerne. De danske hærstyrker led

derefter flere nederlag og måtte trække sig tilbage til Als og Fyn, hvorefter Jylland den 1. maj besattes af preussiske styrker under ledelse af general Wrangel. Som følge af russisk pres trak Wrangel sine tropper ud af Nørrejylland (dvs. Jylland nord for Kongeåen) den 28. maj, og konflikten søgtes nu afgjort på det diplomatiske plan. Den 2. juli blev en foreløbig våbenhvile mellem Danmark og Preussen aftalt. Den første fase af Treårskrigen (1848-1850) havde nået sin afslutning (Bjørn 1990, s. 334-336).

2 Grundtvigs flyveblad

Grundtvigs flyveblad udkom på et tidspunkt, hvor Jylland endnu var besat og landsdelens skæbne uafklaret. Teksten var en opfordring til "Kjøbenhavn", dvs. regeringen, om at gøre mere for at befri Jylland – og gerne så hurtigt som muligt. For Grundtvig bestod nødvendigheden i en åben kamp for Jyllands befrielse ikke hovedsageligt i, at landsdelen skulle være fri fra tysk kontrol. Lige så vigtigt – og måske endnu vigtigere – var det, at de danske på øerne viste sig villige til at bringe ofre for deres jyske "Brødre og Søstre". Kampen havde for Grundtvig en udpræget symbolsk værdi. Kun gennem demonstrationen af national offervilje kunne man garantere sammenhængskraften i den danske befolkning. Modsat risikerede man at tabe "Jyllands Hjerter". Enhver kold beregning om "at opsætte *Jyllands*, det *forladte*, *trofaste* Jyllands *Befrielse*, til [man] kunde naae den for *lidt bedre Kiøb*", stod følgelig for Grundtvig som "herteløst" (s. [1]).

Flyvebladets argumentation stemmer overens med Grundtvigs generelle syn på Treårskrigen. Således var det hans forhåbning, at kampen mod den store ydre fjende i syd kunne føre til en fornyelse og forening af det, han opfattede som en særlig dansk national ånd. Derfor stillede han sig også gentagne gange kritisk over for forsøg på at løse konflikten gennem våbenhviler og diplomatiske forlig. I stedet ønskede han kampen fortsat (Rønning 1913, s. 139-140).

3 Flyvebladets udbredelse, reaktioner og Grundtvigs forsvar

Ud over at flyvebladet blev udbredt ved almindelig køb og salg, opnåede selve teksten til "Om Jyllands Befrielse" yderligere cirkulation gennem genoptryk i en række af landets aviser (*Aalborg Stiftstidende og Adresse-Avis* 1848, 15. maj, sp. [2-3]; *Viborg Stifts-Tidende* 1848, 16. maj, sp. [3-4]; *Horsens Avis eller Skanderborg Amtstidende* 1848, 18. maj, sp. [3-4]; *Kongelig privilegeret Aarhus Stifts-Tidende* 1848, 16. maj, sp. [3]).

Teksten afstedkom reaktioner fra flere sider. I første omgang var reaktionerne af en overvejende positiv natur. I *Aalborg Stiftstidende* tog man Grundtvigs skrift, "[d]enne herlige Røst", som et vidnesbyrd om, at "hele Danmarks Kraft det snarest maa opbydes for at løsrive Jylland af en Fjendes Vold, og befrie det fra hans ydmygende Nærværelse" (*Aalborg Stiftstidende og Adresse-Avis* 1848, 15. maj, sp. [3]).

Efterhånden meldte flere kritiske stemmer sig dog også på banen. I *Viborg Stiftstidende* indrykkede sognepræst H.C. Glahn, der ud over at være i familie med Grundtvig kendte ham personligt og i øvrigt var ham positivt stemt, en mindre artikel,

hvor han gik i rette med Grundtvigs opråb. Ifølge Glahn ville det være forbundet med unødvendigt store tab og omkostninger at følge Grundtvigs anbefaling, hvorfor han mente, at “den af Regjeringen valgte Plan [...] sikkrere og under mindre Rædsel, vel ogsaa hurtigere, [ville føre] til et med Guds Hjælp ligesaa glædeligt og ærefuldt Udfald”. Desuden måtte man ikke tro, at Jylland ville “vende sit Hjerter fra den fælleds Moder, saasnaart det maa[tt]e lide noget for denne sin Kjærlighed [til Danmark]” (*Viborg Stifts-Tidende* 1848, 26. maj, sp. [8]). En lignende kritik fremgik af andre aviser (*Kongelig privilegeret Aarhus Stifts-Tidende* 1848, 22. maj, sp. [6]; for en indirekte kritik af Grundtvig se *Fædrelandet* 1848, 17. maj, sp. 1037-1039).

Grundtvig lod ikke kritikken være ubesvaret. I en artikel i *Danskeren* den 14. juni søgte han at imødegå sine “Jydske Hovmestere”, som han kaldte sine kritikere. At Grundtvig med sin opfordring til hurtigt at hjælpe det nødstedte Jylland “enten letsindig eller hjerteløs skulde raade til at rutte med det *Danske Blod*” eller i det hele taget “miskiende den Jydske Taalmodighed”, kunne ingen vel tro (Grundtvig 1848, s. 194). Desuden afviste han pure, at han med sit flyveblad skulle have ønsket at udfordre regeringen. Det kunne umuligt “skade, men lettelig gavne *baade* Ministeriet og den *Danske Sag*”, at Grundtvig sagde rent ud, hvad han mente om ministeriets “Greb paa den store Verdens-Begivenhed”, altså krigen (Grundtvig 1848, s. 201-202).

4 Anvendt litteratur

- *Aalborg Stiftstidende og Adresse-Avis* (1848), nr. 104, 15. maj. Aalborg.
- Bjørn, Claus (1990) *Gyldendal og Politikens Danmarkshistorie: Fra reaktion til grundlov. 1800-1850*, bind 10, udg. Olaf Olsen. København.
- Den til Forsendelse med Brevposterne Kongl. allernaadigst privilegerede Horsens Avis eller Skanderborg Amtstidende (1848), nr. 70, 18. maj. Horsens.
- *Fædrelandet* (1848), nr. 132, 17. maj. København.
- *Horsens Avis eller Skanderborg Amtstidende*, se Den til Forsendelse med Brevposterne Kongl. allernaadigst privilegerede Horsens Avis eller Skanderborg Amtstidende.
- Grundtvig, N.F.S. (1848) “Om Jyllands Befrielse og mine Jydske Hovmestere.” i *Danskeren*, nr. 13, 14. juni, bind 1, s. 193-208. København.
- *Kongelig privilegeret Aarhus Stifts-Tidende* (1848), nr. 100, 16. maj. Aarhus.
- *Kongelig privilegeret Aarhus Stifts-Tidende* (1848), nr. 105, 22. maj. Aarhus.
- Rønning, Frederik (1907-1914) *N.F.S. Grundtvig. Et bidrag til skildring af dansk åndsliv i det 19. århundrede*, bind 1-4, bind 4:1 (1913). København.
- *Viborg Stifts-Tidende*, (1848), nr. 83, 16. maj. Viborg.

- *Viborg Stifts-Tidende*, (1848), nr. 89, 26. maj. Viborg.